

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Praktyki zawodowe studentów Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego

Author: Bogumiła Warząchowska

Citation style: Warząchowska Bogumiła. (2010). Praktyki zawodowe studentów Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego. W: M. Jarczyk (red.), "Biblioteki i ośrodki informacji - zbiory, pracownicy, użytkownicy" (S. 236-248). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Bogumiła Warząchowska

Praktyki zawodowe studentów Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego

Dydaktyczna funkcja biblioteki akademickiej jest jednym z ważniejszych zadań w pracy bibliotek szkół wyższych. Działalność ta powinna reprezentować wysoki poziom, ponieważ jej celem jest kształcenie ludzi na poziomie akademickim. Rozwija się ona wielokierunkowo, gdyż obejmuje różne grupy użytkowników. Potrzebna jest bowiem zarówno studentom, jak i pracownikom naukowym.

Obowiązkiem biblioteki akademickiej jest zastosowanie określonych form działania dostosowanych do odpowiednich grup użytkowników. Od sprawnej realizacji celów dydaktycznych w dużym stopniu zależy przygotowanie czytelników, a przynajmniej tej podstawowej ich grupy, jaką stanowią studenci, a w przyszłości rekrutujący się z tej zbiorowości pracownicy uczelni.

Zdecydowana większość zadań dydaktycznych w bibliotece skierowana jest do własnych użytkowników — aktualnych i przyszłych. Modernizacja pracy bibliotek uczelnianych, idąca w parze ze zmianami organizacyjnymi i materialnymi w całej nauce, wymaga nie tylko unowocześnienia roli książki, ale także wyeksponowania tej funkcji biblioteki, która wiąże się z wykształceniem umiejętności korzystania różnych grup użytkowników z tych wszystkich zmian i usprawnień, których głównym celem jest skrócenie drogi do poszukiwanego dokumentu¹. Celowi temu służy dobrze prowadzona dydaktyka biblioteczna, obejmująca m.in. następujące formy pracy:

- przysposobienie biblioteczne studentów pierwszych lat;
- zajęcia z podstaw informacji naukowej;
- prowadzenie praktyk zawodowych studentów bibliotekoznawstwa;
- inne formy dydaktyczne, takie jak: przyjmowanie wycieczek, zajęcia fakultatywne, szkolenia dla pracowników nowo przyjętych do pracy, które służą

¹ A. Chachlikowska: *Zadania dydaktyczne współczesnej biblioteki akademickiej i możliwości ich realizacji na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*. W: *Funkcje naukowo-badawcze i dydaktyczne biblioteki akademickiej. Materiały konferencji naukowej Kielce, 19—21 września 1996*. Red. H. Suchojad. Kielce 1996, s. 190.

użytkownikom, ponieważ im lepiej przygotowany pracownik, tym lepsza, sprawniejsza i bardziej kompetentna obsługa czytelnika.

Przez każdą z tych form pracy realizowane są zatem konkretne cele, takie jak: przygotowanie studentów do samodzielnego korzystania ze zbiorów bibliotek naukowych, przekazanie niezbędnej wiedzy o sposobach posługiwania się książką i czasopiśmem, wyrobienie umiejętności samodzielnego korzystania ze źródeł informacji, zaznajomienie z możliwościami poszukiwania literatury do konkretnej pracy oraz zorientowanie w problemach naukownawstwa i informacji naukowej².

Dziś nowoczesny model efektywnego nauczania musi wykorzystywać różnorodne elementy aktywizujące i motywujące studentów do osiągnięcia coraz lepszych rezultatów zdobywania wiedzy. Dla studentów bibliotekoznawstwa takim elementem aktywizującym są praktyki zawodowe. Zagadnieniu praktyk zawodowych dotychczas nie poświęcono zbyt dużo miejsca w literaturze przedmiotu³. Zdecydowana większość tych publikacji powstała w okresie, kiedy koszty praktyk ponosiła przede wszystkim uczelnia, dlatego też były one bardziej urozmaicone, wносиły pewien element innowacyjności, wzbudzały zainteresowanie wśród praktyków i teoretyków bibliotecznych. Działania uczelni pozwalały na łatwą realizację idei wszechstronnego zapoznawania studentów z pracą specjalistycznych działów dużych bibliotek, nowoczesnie wyposażonych, funkcjonujących w znaczących ośrodkach akademickich. Studentów chętnie kierowano do licznych wówczas placówek informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (INTE). Rozbicie sieci placówek INTE oraz wprowadzenie zasady ponoszenia

² S. Mach: *Działalność dydaktyczna Biblioteki Głównej WSP w Rzeszowie*. W: *Rola i funkcje bibliotek wyższych szkół pedagogicznych w Polsce. (Materiały z Konferencji Naukowej zorganizowanej w Rzeszowie w dniach 12—13 września 1988 r.)*. Red. Z. Sokół. Rzeszów 1992, s. 161.

³ H. Leszczyńska-Stąsiek: *Z problematyki praktyki wakacyjnej studentów Katedry Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego*. „Bibliotekarz” 1968, nr 12, s. 353—358; K. Ilnicka: *Praktyki studentów bibliotekoznawstwa*. „Bibliotekarz” 1980, nr 5, s. 113—115; Z. Sokół: *Rola i miejsce praktyk zawodowych na kierunku bibliotekoznawstwa*. „Roczniki Biblioteczne” 1980, R. 24, z. 1, s. 421—440; J. Dydowiczowa, M. Jagielska: *Praktyki zawodowe studentów bibliotekoznawstwa. Teoria i praktyka*. „Przegląd Biblioteczny” 1983, nr 2/3, s. 295—300; Z. Sokół: *Organizacja zawodowych praktyk studenckich w bibliotekach WSP*. „Dydaktyka Szkoły Wyższej” 1986, nr 4, s. 12; Z. Gębołyś: *Praktyki zawodowe dla studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej” 1993, nr 2, s. 11—15; B. Ćwiertnia: *Dydaktyczne funkcje biblioteki akademickiej w realizacji praktyk zawodowych studentów Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (komunikat)*. W: *Funkcje naukowo-badawcze i dydaktyczne...*, s. 203; Eadem: *Dzień dzisiejszy praktyk zawodowych studentów Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (na przykładzie IBIN UŚ w Katowicach)*. W: *Kształcenie bibliotekarzy dla przyszłości. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Jachranka k. Warszawy, 22—24 październik 1995*. Warszawa 1996, s. 220; Z. Gębołyś: *Praktyki zawodowe studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej — jutro*. W: *Kształcenie bibliotekarzy dla przyszłości...*, s. 224—228; A. Wejman-Sowińska: *Bibliotekarskie praktyki zawodowe w opinii studentów*. „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej” 2000, nr 1, s. 32—39.

przez studentów większości kosztów praktyk poważnie wpłynęło na ich organizację i przebieg⁴.

Jak przypomniał Zdzisław Gębołyś na łamach czasopisma „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej”, kwestii praktyk zawodowych poświęcono dwie konferencje naukowe, z których pierwsza odbyła się w Warszawie 20–21 marca 1981 roku pod hasłem „Praktyki wakacyjne studentów bibliotekoznawstwa jako komponent programów studiów i przygotowania zawodowego”, a druga w Krakowie w dniach 22–24 września 1985 roku, dzięki Centralnemu Ośrodkowi Metodycznemu Studiów Nauczycielskich, na temat: „Miejsce i rola praktyk zawodowych w kształceniu bibliotekarzy”. Niestety, materiałów z obu tych konferencji nie opublikowano⁵.

Problemem praktyk zawodowych zajmowano się również, omawiając sprawy dydaktyki bibliotecznej⁶. Wiele bibliotek w swoich rocznych sprawozdaniach zamieszcza informacje o liczbie przyjmowanych studentów i rodzajach świadczonych usług dydaktycznych, lecz nieliczne sprawozdania są wydawane, większość pozostaje w dokumentacji bibliotecznej lub w instytutach bibliotekoznawstwa⁷. Temat ten występuje ponadto w dyskusjach o kształceniu i zawodzie bibliotekarzy, widzianych oczami teoretyków i praktyków bibliotecznych, jak również przyszłych adeptów zawodu⁸.

Osoby wypowiadające się na łamach czasopism specjalistycznych na ogół podkreślają potrzebę bliższego związania studentów z praktyką biblioteczną. Wypowiedzi te są również świadectwem rozmijania się oczekiwań części badanych

⁴ A. Wejman-Sowińska: *Bibliotekarskie praktyki zawodowe...*, s. 33.

⁵ Z. Gębołyś: *Praktyki zawodowe dla studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej...*, s. 11.

⁶ S. Mach: *Działalność dydaktyczna Biblioteki...*, s. 161–167; A. Chachlikowska: *Zadania dydaktyczne współczesnej...*, s. 190; H. Olszewska: *Biblioteka szkoły wyższej jako placówka edukacji informacyjnej*. W: *Biblioteka i informacja w systemie edukacji. Materiały konferencji naukowej*. Kielce, 3–4 grudnia 1998. Red. H. Suchojad. Kielce 1999, s. 67–71; D. Konieczna: *Biblioteka akademicka jako instytucja promująca proces kształcenia*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji. Działania i codzienność. Materiały konferencyjne*, Poznań, 15–17 czerwca 2000. Red. H. Ganińska. T. 1. Poznań 2005, s. 111–121; K. Materska: *Edukacyjny paradygmat biblioteki naukowej w tworzeniu społeczeństwa wiedzy*. W: *Rola biblioteki naukowej w tworzeniu społeczeństwa wiedzy*. Red. Z. Dacko-Pikiewicz, M. Chmielarska. Dąbrowa Górnicza 2005, s. 15–22.

⁷ M. Jarczykowa: *Sprawozdanie opiekuna praktyk zawodowych na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa w roku akademickim 1989/1990*. Maszynopis. Cyt. za: Z. Gębołyś: *Praktyki zawodowe dla studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej...*, s. 12.

⁸ *Aktualne problemy zawodu bibliotekarskiego. (Dyskusja w Redakcji)*. „Bibliotekarz” 1981, nr 6, s. 129–143; *Forum dyskusyjne „Przeglądu Bibliotecznego”*. „Przegląd Biblioteczny” 1983, z. 2/3, s. 119–172; A. Rusek: *My bibliotekarze. Opinie pracowników bibliotek publicznych i naukowych o studiach wyższych i środowisku zawodowym*. „Przegląd Biblioteczny” 1987, z. 3/4, s. 329–347; B. Janczak: *O formach kształcenia w bibliotece akademickiej*. W: *Tradycja i nowoczesność bibliotek akademickich. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej*. Rzeszów 2005, s. 116–127.

absolwentów z koncepcją wyższych studiów bibliotekoznawczych, prezentowaną przez grono nauczycieli akademickich, którzy bibliotekoznawcze przedmioty teoretyczne i historyczne traktują jako zrab, wokół którego organizuje się przedmioty humanistyczne i praktyczne⁹. W myśl deklaracji pracowników naukowych studia bibliotekoznawcze wyrosły z praktyki i praktyce mają służyć¹⁰.

Szczególnie istotne jest tu pytanie, czy praktyka biblioteczna determinuje programy kształcenia, czy zachodzi między nimi spójność, czy też obie te dziedziny funkcjonują niezależnie od siebie?¹¹ Praktyka nie może zostać w tyle za kształceniem teoretycznym, a kształcenie teoretyczne powinno wyprzedzać przemiany zachodzące w bibliotekach, a co najmniej przebiegać równoległe do nich¹². Dobrze zorganizowanie i przeprowadzenie praktyki wymaga dużego nakładu pracy, tak ze strony uczelni macierzystej studentów, jak i biblioteki przyjmującej praktykantów. Są to zarówno prace organizacyjno-administracyjne, jak i dydaktyczno-wychowawcze, na które składają się: powołanie kierownika praktyk, pracowników współdziałających przy opracowaniu programu praktyk spójnego z programem studiów oraz zapewnienie studentom odpowiednich miejsc pracy i opieki merytorycznej¹³.

Praktyki zawodowe i ich rola w systemie edukacyjnym uczelni stwarzają wiele problemów natury organizacyjnej, ekonomicznej i dydaktyczno-wychowawczej, dlatego też znalazły swoje umocowania w wykładni prawa bibliotecznego. Podstawy prawne organizacji praktyk zawodowych zostały uregulowane odpowiednimi dokumentami, które określają zakres praw i obowiązków zakładów pracy przyjmujących studentów na praktyki, uczelni wobec swoich studentów, jak również samych studentów wobec uczelni i wobec miejsc pracy¹⁴. Obowiązek prowadzenia przez biblioteki uczelniane tego rodzaju zajęć dydaktycznych nałożyła *Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 4 maja 1982* wraz ze zmianami i poprawkami, informująca, że „Biblioteka jest ogólnoszkolną jednostką organizacyjną działalności podstawowej o wyodrębnionych zadaniach naukowych, usługowych i dydaktycznych”¹⁵.

⁹ A. Rusek: *My bibliotekarze. Opinie...*, s. 334.

¹⁰ K. Migoń: *Teoria i metodologia nauki o książce*. „Przegląd Biblioteczny” 1983, z. 2/3, s. 178.

¹¹ *Aktualne problemy zawodu...*, s. 129.

¹² Z. Gębołyś: *Praktyki zawodowe studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej — jutro...*, s. 225.

¹³ S. Mach: *Działalność dydaktyczna Biblioteki...*, s. 165.

¹⁴ *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 1972 roku w sprawie przebiegu praktyk studenckich Szkół wyższych*. Dz.U. 1972, nr 14, poz. 94; *Program ramowy opracowany przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Marzec 1982 r.* „Przegląd Biblioteczny” 1983, nr 2/3, s. 304—305; *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 1986 r.* Dz.U. 1987, nr 1, poz. 1.

¹⁵ *Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 4 maja 1982 wraz ze zmianami i poprawkami*. Dz.U. 1983, nr 5, poz. 33; Dz.U. 1983, nr 39, poz. 176; *Rozporządzenie Rady Ministrów z 12 sierpnia 1991 roku w sprawie studenckich praktyk zawodowych*. Dz.U. 1991, nr 73, poz. 323.

Udział w praktykach zawodowych, a tym samym w codziennej działalności bibliotecznej, to także pierwsza próba odpowiedzi dla studentów, czy wybór kierunku studiów był trafny, czy przypadkowy. Praktyki stanowią część składową procesu dydaktyczno-wychowawczego i podlegają obowiązkowi zaliczenia na takich samych zasadach jak w przypadku innych przedmiotów¹⁶. Praktyki zawodowe odgrywają ważną rolę w organizacji studiów wyższych, gdyż są kontrolą własnej wiedzy studenta, jak również konfrontują wyobrażenia o zawodzie z rzeczywistością. Mogą one nie tylko kształtować osobowość studenta, ale i poszerzyć zakres jego wiedzy i zainteresowań, dlatego też są uważane za jeden z ważniejszych systemów wychowawczych szkoły wyższej, spełniających różnorodne funkcje, z których istotną jest konfrontacja teorii z praktyką. Jest to również pierwsze wprowadzenie studentów do zawodu, wraz z ukazaniem szerokiego spektrum spraw i uwarunkowań związanych z jego wykonywaniem¹⁷.

W niniejszym opracowaniu zostanie omówiona jedna z form dydaktyki bibliotecznej, dotycząca praktyk zawodowych studentów Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (IBiIN UŚ) prowadzonych w Bibliotece Teologicznej UŚ. Zawodowe praktyki studenckie realizowane są w IBiIN UŚ od 1976 roku i odbywają się niemal we wszystkich bibliotekach akademickich na terenie Śląska, a zwłaszcza w bibliotekach specjalistycznych tworzących jednolity system biblioteczno-informacyjny Uniwersytetu Śląskiego. Ich celem jest zapoznanie studentów z praktycznym aspektem przyszłego zawodu przez pracę w bibliotekach i ośrodkach informacji, zaznajomienie ze strukturą organizacyjną tych instytucji, stanowiskami pracy i czynnościami biblioteczno-bibliograficzno-informacyjnymi. Istotną rolę odgrywa też bezpośredni kontakt z czytelnikami i użytkownikami informacji, który pozwala zorientować się w zainteresowaniach czytelniczych i zapotrzebowaniu na różnego rodzaju dane¹⁸.

Jeszcze do niedawna Instytut pośredniczył w wyszukiwaniu atrakcyjnych ofert praktyk w dużych bibliotekach akademickich na terenie całego kraju. Dziś przy wyborze biblioteki szkoleniowej czynnikiem decydującym nie są możliwości techniczne, organizacyjne czy kadrowe danej biblioteki, a raczej odległość od miejsca zamieszkania studenta. Głównym powodem takiej sytuacji są ograniczenia finansowe uczelni, uniemożliwiające zwrócenie studentom kosztów podróży, zakwaterowania i diet podczas praktyk zamiejscowych. Obecnie to nie Instytut kieruje studentów na praktykę do konkretnej, dużej i atrakcyjnej biblioteki szkoleniowej, ale studenci sami wyszukują bibliotekę, która spełni wymagania formalne i zechce ich przyjąć. Instytut popiera natomiast studenta pisemną prośbą o przyjęcie na praktykę¹⁹. Dla biblioteki szkoleniowej jest to również jedna z możliwości

¹⁶ Z. Sokół: *Organizacja zawodowych praktyk...*, s. 125.

¹⁷ Z. Sokół: *Rola i miejsce praktyk...*, s. 421.

¹⁸ K. Ilnicka: *Praktyki studentów bibliotekoznawstwa...*, s. 113.

¹⁹ B. Ćwiertnia: *Dydaktyczne funkcje biblioteki...*, s. 200.

realizacji funkcji dydaktycznych poprzez odpowiednio przygotowaną i przeprowadzoną praktykę zawodową.

Biblioteka Teologiczna, powołana w 2001 roku Zarządzeniem nr 54/2001 Rektora Uniwersytetu Śląskiego²⁰, jako największa biblioteka specjalistyczna w sieci bibliotek uczelni posiada bogaty i różnorodny księgozbiór interdyscyplinarny, wykraczający poza ramy teologii, pozwalający doskonalić umiejętności katalogowania, klasyfikowania czy tematowania różnych typów dokumentów. Spełnia również wymogi formalne niezbędne przy realizacji praktyk. Dodatkowo ma wiele zalet, jak np.:

- korzystna lokalizacja Biblioteki i Instytutu, dzięki której studenci mogą równolegle realizować tematy teoretyczne z zajęć na uczelni w konfrontacji z czynnościami praktycznymi w bibliotece;
- nowoczesne środki techniczne (dostęp do kilku stanowisk komputerowych), programy komputerowe, bazy danych; czynniki organizacyjne (wydzielone stanowiska pracy dla studentów, osobne pomieszczenia socjalne dla praktykantów);
- odpowiednia kadra dydaktyczna (w większości absolwenci IBiIN UŚ), znająca potrzeby i oczekiwania studentów oraz wymagania pracowników naukowych Instytutu, na bieżąco obsługująca środowisko akademickie i zorientowane w jego oczekiwaniach;
- jedyny w sieci biblioteczno-informacyjnej UŚ system komputerowy MAK, dzięki któremu można poznać inny system i przeprowadzać zajęcia i szkolenia ze studentami.

Biblioteka Teologiczna odgrywa istotną rolę, wśród bibliotek specjalistycznych, w zakresie przeprowadzania szkoleń studentów z IBiIN UŚ. Dzięki wspomnianym możliwościom (baza lokalowa, dostęp do sprzętu komputerowego i dobra współpraca z Instytutem) odbywają się tu ćwiczenia z komputeryzacji bibliotek, zintegrowanych systemów bibliotecznych oraz zajęcia z praktycznych sposobów i form gromadzenia i opracowania zbiorów w bibliotece.

Po kilkuletnich doświadczeniach w zakresie organizacji studenckich praktyk zawodowych w Bibliotece Teologicznej nadszedł czas na krótką refleksję i ocenę dotychczasowej współpracy. Uznano również za konieczne poznanie opinii pracowników Biblioteki, pracowników naukowych IBiIN UŚ oraz samych studentów, zainteresowanych przygotowaniem ich do przyszłego zawodu. Konfrontacja ta była konieczna ze względu na potrzebę zsynchronizowania programu opracowanego przez Instytut z programem przygotowanym przez Bibliotekę oraz oczekiwaniami studentów. W Bibliotece Teologicznej organizowane są wakacyjne praktyki zawodowe oraz praktyki śródsemestralne dla studentów studiów stacjonarnych, które trwają nieprzerwanie od 2002 roku. Wakacyjne praktyki zawodowe obejmują studentów po I i II roku studiów stacjonarnych

²⁰ Zarządzenie nr 54/2001 z dn. 28.09.2001 roku Rektora Uniwersytetu Śląskiego w sprawie powołania Biblioteki Wydziału Teologicznego.

pierwszego stopnia. Realizowane są od lipca do września. Trwają cztery tygodnie, podczas których praktykanci spędzają w bibliotece sześć godzin dziennie. W badanym okresie Biblioteka Teologiczna przyjęła na praktyki wakacyjne 20 osób, z których każda przepracowała 144 godziny. Zgodnie z przyjętą organizacją i programem, celem ogólnym wakacyjnych praktyk zawodowych jest:

- poszerzenie i pogłębienie wiadomości teoretycznych studentów;
- pomoc w praktycznym przygotowaniu studentów do wykonywania przyszłej pracy zawodowej;
- pomoc w skryształizowaniu zainteresowań naukowych i zawodowych studentów;
- umożliwienie studentom poznania różnych środowisk naukowych i bibliotecznych²¹.

Programy praktyk opierają się na programie ministerialnym i są dostosowane do potrzeb uczelni i biblioteki szkoleniowej. Niezbędne jest uwzględnienie w nich zagadnień z zakresu najnowszych osiągnięć automatyzacji procesów bibliotecznych i informacyjnych²². Program ten jest podstawą do opracowania szczegółowego planu zajęć z podziałem na oddziały i zakresy obowiązków pracowników.

Osoba odpowiedzialna za praktyki w Bibliotece Teologicznej na pierwszym spotkaniu z praktykantami przedstawia strukturę organizacyjną biblioteki, zapoznaje studentów z historią tej placówki²³, omawia zadania i rolę, jaką odgrywa w danym środowisku, zaznając z podstawami prawnymi działania, kategoriami pracowników i zakresami ich czynności, lokalem i jego wyposażeniem oraz gospodarką środkami budżetowymi. Następnie studenci odwiedzają wszystkie działy Biblioteki, a przede wszystkim agendy udostępniania, w których zapoznają się z regulaminami czyteln i wypożyczalni. Kolejny etap poznawania struktury organizacyjnej Biblioteki polega na przedstawieniu pracowników na ich stanowiskach pracy i omówieniu zakresów czynności, z uwzględnieniem powiązań i relacji w organizacji, jaką jest biblioteka. Ważne jest, aby student od pierwszego zetknięcia się z pracą zawodową postrzegał bibliotekę jako mechanizm wspólnego działania, a wykonywane przez siebie zadania potrafił włączyć w strukturę organizacyjną całej jednostki. Zauważa się jednocześnie, że studenci bibliotekoznawstwa przychodzący na praktykę do Biblioteki, stykają się niejednokrotnie po raz pierwszy z arkanami działań tej placówki²⁴.

To, co najbardziej interesuje studentów podczas praktyk, to szkolenia warsztatowe na indywidualnym stanowisku pracy. Ważne jest przyjrzenie się

²¹ B. Ćwiertnia: *Dzień dzisiejszy praktyk...*, s. 220.

²² Z. Gębołyś: *Praktyki zawodowe studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej — jutro...*, s. 226.

²³ B. Warząchowska: *Działalność Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 2006, T. 39, z. 2, s. 438—445.

²⁴ J. Dydowiczowa, M. Jagielska: *Praktyki zawodowe studentów...*, s. 299.

jednostkowym czynnościom bibliotecznym, wpływającym na proces obiegu książki — od zakupu poprzez opracowanie do udostępniania. Po takim wstępnym poznaniu ogólnych działań bibliecznych studenci są kierowani pod opiekę konkretnych pracowników, zgodnie ze szczegółowym programem praktyk.

Ta część praktyk przebiega w różny sposób na poszczególnych latach studiów. Dla I roku obejmuje zagadnienia związane z zasadami gromadzenia, opracowania formalnego oraz przechowywania i konserwację zbiorów. Na tym etapie studenci zapoznają się z profilem zbiorów Biblioteki Teologicznej i bibliotek zakładowych²⁵. Uczą się zamawiania książek w sposób tradycyjny i przez Internet²⁶. Przyjmują zapotrzebowania na książki od pracowników naukowych i samodzielnie je realizują, poszukując najkorzystniejszej oferty zakupu, negocjując cenę, formę zapłaty i sposób dostawy²⁷. Studenci mają również okazję do zapoznania się ze sposobami nabywania i selekcji dokumentów oraz aparatem pomocniczym oddziału gromadzenia, m.in. ze źródłami informacji o piśmiennictwie, czyli: zapowiedziami wydawniczymi, katalogami księgarskimi, ofertami internetowymi; kartotekami i bazami dezyderatów oraz zamówień. Studenci biorąc bezpośredni udział w zakupie książek, mogą prześledzić całą drogę dokumentu, od jego wpływu do Biblioteki, przez wszystkie procesy, którym podlega, aż do jego dostarczenia do agend udostępniania — wypożyczalni, czytelnicy bądź magazynu²⁸.

To, z czym najbardziej studentom kojarzy się praktyka w bibliotece, to opracowanie zbiorów. Jest ono rozumiane przez studentów jako poszerzenie i pogłębienie wiedzy teoretycznej wyniesionej z ćwiczeń oraz wykładów, a polega na katalogowaniu alfabetycznym poszczególnych rodzajów wydawnictw wpływających do biblioteki. W Bibliotece Teologicznej należy poznać komputerowy program MAK, który jest niezwykle przejrzysty i przyjazny zarówno dla administratora nadzorującego sieć, bibliotekarza tworzącego opis książek, jak również, a może przede wszystkim, dla użytkownika korzystającego ze zgromadzonej literatury²⁹. Program praktyk przewiduje również retrokonwersję zbiorów

²⁵ *Działalność naukowa Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w latach 2000—2005 (stan na 30 września 2005 roku)*. Oprac. ks. L. Szewczyk. Katowice 2005, s. 203.

²⁶ A. Muc: *Książka religijna w Internecie*. „FIDES Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2005, nr 1—2, s. 132—138; Eadem: *Zakup książek w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2007, T. 87, s. 55—65.

²⁷ E. Lubojańska: *Zakup literatury naukowej ze środków własnych i projektów badawczych (grantów) Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. W: *Biblioteki kościelne i klasztorne w Polsce. Historia i współczesność*. Red. H. Olszar, B. Warząchowska. Katowice 2009, s. 119—131.

²⁸ Z. Sokół: *Rola i miejsce praktyk...*, s. 424.

²⁹ P. Krzyżaniak: *Kurs obsługi systemu komputerowego MAK dla administratorów Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES*. „FIDES Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 1996, nr 1—2, s. 122—140; J. Maj: *Elementarz MAK-a dla bibliotekarzy*. Warszawa 1999.

rów³⁰, uzupełnianie opisów „ze starego zasobu”, a także meliorację katalogu alfabetycznego.

Praktykanci poznają również pracę w magazynie bibliotecznym, która wymaga od bibliotekarzy skrupulatności, dokładności i uporządkowania. Tylko takie cechy pozwalają utrzymać magazynowy zbiór książek w należytym ładzie i funkcjonalnej strukturze. Dlatego pewna część praktyk przeznaczona jest na poznanie organizacji magazynów i zasad prawidłowego ustawienia zbiorów. Ważna jest jednocześnie dobra komunikacja między magazynem a pozostałymi agendami biblioteki, zwłaszcza czytelnią i wypożyczalnią. Ułatwia to pracę wewnątrz ksiąźnicy, ale również przynosi wymierne korzyści dla czytelników, którzy szybko i sprawnie otrzymują zamawiane pozycje. Uwrażliwienie studentów na ład i porządek w magazynie, podkreślanie regularnego i dokładnego włączania książek na półki (książka źle włączona jest stracona dla czytelnika i tylko skontrum bądź przypadek sprawia, że taki egzemplarz wróci do obiegu bibliotecznego), przeprowadzanie okresowego skontrum (całego magazynu bądź wydzielonych jego części) daje poczucie przydatności tego typu prac i utrwala przekonanie, że nie ma w bibliotece prac lepszych i gorszych, ale wszystkie działania służą wspólnemu dobru.

Program praktyk po II roku studiów obejmuje zagadnienia związane z rzeczowym opracowaniem zbiorów, organizacją udostępniania zbiorów oraz zarządzaniem i administracją biblioteki. Dla tych studentów, posiadających już znaczącą wiedzę teoretyczną i praktyczną, jest także przygotowany krótki program wprowadzający w historię i organizację Biblioteki Teologicznej. Praca studentów w dziale opracowania rzeczowego ma na celu wyrobienie praktycznej umiejętności korzystania z materiałów i źródeł pomocniczych potrzebnych do prawidłowego tworzenia indeksów, słów kluczowych czy haseł przedmiotowych³¹. W Bibliotece Teologicznej jest, jak wspomniano, księgozbiór interdyscyplinarny oraz wąskospecjalistyczny — teologiczny, a ten wymaga szczegółowego opracowania i sklasyfikowania. Klasyfikacja piśmiennictwa stosowana w Bibliotece Teologicznej jest kontynuacją prac stosowanych w Bibliotece Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego³². Podstawą prawidłowego opracowania rzeczowego jest dobra współpraca ze środowiskiem naukowym, a zwłaszcza ze specjalistami z poszczególnych dziedzin wiedzy. Ich wkład, zaangażowanie i systematyczna pomoc merytoryczna nadają kształt tworzonemu indeksom i usprawniają poszukiwania w bazie. Na tym etapie studenckich praktyk następuje również przydział

³⁰ A. Ogonowska: *Retrokonwersja katalogów bibliotecznych*. „Przegląd Biblioteczny” 1996, z. 4, s. 265.

³¹ M. Janiak: *Wybór hasła dla opisów bibliograficznych: porównanie haseł w PB oraz CKHW, wraz z opisem zasad ich tworzenia, w formie poradnika dla bibliotekarzy Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES*. „FIDES Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 1997, nr 1—2, s. 216—220.

³² J. Szulc: *Opracowanie rzeczowe zbiorów w Bibliotece Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Katowicach*. „FIDES Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 1997, nr 1—2, s. 221—262.

książek do bibliotek zakładowych, do magazynów bibliotecznych oraz do czytelní, a w niej do konkretnych działów księgozbíoru podręcznego.

W tym miejscu można przybliżyć praktykantom zagadnienia związane z udostępnianiem zbíorów, zarówno prezencyjnym, jak i poza obręb Biblioteki. Praca w dziale udostępniania to przede wszystkim poznanie regulaminów czytelní i wypożyczalni, układu księgozbíoru podręcznego czytelní, specyfiki gromadzenia i udostępniania czasopism. Praca z czytelnikiem jest wymagająca, zwłaszcza w bibliotece specjalistycznej, gdzie nieodzowna jest wiedza z dyscyplin reprezentowanych na wydziale. Podczas dyżuru praktykantom zawsze towarzyszy bibliotekarz, który zachęca do samodzielnej pracy, a równocześnie służy pomocą, jeśli uzna, że taka jest potrzeba. W opinii studentów pierwsze kontakty z czytelnikami i próby udzielania im informacji są bardzo ważne — mogą nawet decydować o podjęciu w przyszłości pracy w agendach udostępniania lub ośrodku informacji — ze względu na rozbudzanie chęci bezpośredniego kontaktu z czytelnikiem³³. Istotny jest więc dobry opiekun praktyki kierujący młodego człowieka na odpowiednie stanowisko pracy, jak również traktujący studentów jak partnerów, podlegających tym samym prawom i obowiązkom, co wszyscy pracownicy³⁴.

Na tym etapie znajomości poszczególnych agend bibliotecznych ma miejsce przedstawienie problemu zarządzania i administracji biblioteki specjalistycznej jako instytucji tworzącej strukturę systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Śląskiego. Zagadnienie zarządzania obejmuje system kierowania, prowadzenie spraw personalnych, strukturę wewnętrzną, zasady planowania i kontroli bibliotecznej, normowanie czynności, sprawozdawczość i statystykę biblioteczną, rozplanowanie pomieszczeń, zakup mebli i sprzętu komputerowego.

Trzeba przyznać, że ta grupa zagadnień nie jest łatwa do przekazania przyszłym adeptom zawodu, wymaga szczególnych umiejętności menedżerskich. Nie sposób mówić jedynie o trudnościach i problemach, z jakimi borykają się na co dzień bibliotekarze. Podczas praktyk często podkreśla się, że rozwój zawodu bibliotekarza rozpoczyna się z chwilą podjęcia pracy i trwa przez cały okres aktywności zawodowej. Jest to zawód wymagający ustawicznego kształcenia i doskonalenia, zwłaszcza że dynamiczny rozwój nauki czy powstawanie nowych dyscyplin jest wyzwaniem dla wszystkich uczestniczących w procesie eksplozji wiedzy, a zwłaszcza dla bibliotekarzy, którzy są swego rodzaju menedżerami w dostępie do źródeł informacji.

Na zakończenie wakacyjnych praktyk zawodowych dokonuje się podsumowania przebiegu prac. Na takim spotkaniu zabierają głos opiekunowie oraz studenci, którzy mają możliwość wypowiedzenia swoich uwag na temat organizacji praktyk i realizacji programu, a także konfrontacji swoich oczekiwań z rzeczywistością. Uwagi studentów są niezwykle cenne zarówno dla organizatorów

³³ Z. Sokół: *Rola i miejsce praktyk...*, s. 425.

³⁴ A. Chachlikowska: *Zadania dydaktyczne współczesnej...*, s. 195.

praktyk, jak i dla biblioteki szkoleniowej. Sugestie studentów dotyczą metodyki organizacji i przebiegu praktyk, wymiaru czasu, jaki poświęca się na poszczególne zagadnienia oraz zmian w układzie kolejności problematyki³⁵. Z wypowiedzi studentów wynika również, że sama idea praktyk jest akceptowana, natomiast w ich ocenie zmiany wymaga realizowany program, zarówno w Bibliotece Teologicznej, jak też w innych bibliotekach szkoleniowych³⁶. Negatywnie oceniają obciążanie praktykanta obowiązkami o charakterze zwykłej pracy fizycznej, której, jak wiemy, w każdej bibliotece i niemal na każdym stanowisku jest bardzo dużo.

Drugim rodzajem praktyk przewidzianym dla studentów I i II roku studiów stacjonarnych są praktyki śródsemestralne. Organizowane są one w semestrze letnim, trwają 10 godzin i najczęściej są realizowane w ramach dwóch dni pracy. Na przestrzeni ostatnich kilku lat wiodącą rolę w realizacji tych praktyk odgrywała Biblioteka Teologiczna, dysponując możliwościami kadrowymi, organizacyjnymi i lokalowymi. W badanym czasie, czyli od 2002 do 2008 roku przyjęto na praktyki 264 osoby i przeprowadzono łącznie 2 640 godzin zajęć. Praktyki śródsemestralne mają najczęściej charakter instruktażowy i dotyczą jednostkowych czynności bibliotecznych. Program tych praktyk obejmuje tylko te zagadnienia, z którymi student zetknął się już w poprzednim semestrze. W czasie dwóch dni praktyk studenci mają okazję poznać pracę na jednym konkretnym stanowisku w bibliotece, doskonalić umiejętności zdobyte wcześniej na zajęciach. Najczęściej studenci:

- katalogują kilka lub kilkanaście książek naukowych;
- odbywają kilkugodzinny dyżur w jednej z czytelni lub w wypożyczalni;
- meliorują katalog;
- biorą udział w zakupie partii książek;
- prowadzą prace ewidencyjne³⁷.

Praktyki śródsemestralne służą nie tylko doskonaleniu jednostkowych czynności bibliotecznych. Uczestniczenie w niekreowanym życiu biblioteki pozwala bowiem poznać jej codzienne funkcjonowanie, a często zrozumieć niedogodności w obsłudze czytelników.

Studenci IBiIN UŚ mieli doskonałą okazję obserwować funkcjonowanie Biblioteki, ponieważ brali udział w jej przekształcaniu, remoncie magazynów, tworzeniu Czytelni Ogólnej i Czytelni Czasopism, selekcji podręczników, preselekcji książek otrzymywanych z darów³⁸, sporządzaniu wykazów dubletów i druków zbędnych, retrokonwersji książek ze starego zasobu i w wielu innych czynnościach,

³⁵ Z. Sokół: *Organizacja zawodowych praktyk...*, s. 132.

³⁶ A. Wejman-Sowińska: *Bibliotekarskie praktyki zawodowe...*, s. 36.

³⁷ *Plan szczegółowy praktyk śródsemestralnych dla studentów stacjonarnych informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. Biblioteka Teologiczna. Teczka. Praktyki studentów.*

³⁸ B. Warząchowska: *Selekcja i preselekcja zbiorów w bibliotece naukowej na przykładzie Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. „FIDES Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2006, nr 1—2, s. 112.

które wykraczały poza ramy przyjętego programu praktyk. Obserwowanie różnorodnych czynności bibliotecznych dało studentom okazję zetknięcia się z nieznanymi dotychczas aspektami pracy bibliotekarskiej.

Funkcjonowanie kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo na Uniwersytecie Śląskim stanowi dla uniwersyteckiej sieci bibliotecznej znakomitą okazję do uczestniczenia w realizacji wakacyjnych i śródsemestralnych praktyk zawodowych w ramach działalności dydaktycznej bibliotek akademickich³⁹. Działalność ta dla wielu bibliotek szkoleniowych jest nobilitująca, a równocześnie wymagająca, gdyż jest to dodatkowy obowiązek związany z przygotowaniem, organizacją i nadzorowaniem przebiegu praktyk. Trzeba jednak pamiętać, że praktyki zawodowe służą studentom wzbogacaniu zdobytych podczas studiów wiadomości. Praktykanci pogłębiają wiedzę o organizacji biblioteki i realiach pracy bibliotecznej, poznają środowisko biblioteczne i czytelnicze, mają możliwość dostępu do rzadkich i interesujących książek oraz materiałów przydatnych do zajęć, a przede wszystkim dostrzegają atrakcyjność zawodu bibliotekarskiego.

Kilkuletnie doświadczenie pracy ze studentami oraz współpraca Biblioteki Teologicznej z IBiIN UŚ potwierdzają potrzebę, a wręcz konieczność, organizowania studenckich praktyk zawodowych. Dobra ich organizacja, umiejętnie połączona z opracowanym programem praktyk daje wymierne korzyści studentom w opowaniu materiału przewidzianego programem studiów.

³⁹ B. Ćwiertnia: *Dydaktyczne funkcje biblioteki...*, s. 203.

Богумила Важонховска

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПРАКТИКА СТУДЕНТОВ
ИНСТИТУТА БИБЛИОТЕКОВЕДЕНИЯ
И НАУЧНОЙ ИНФОРМАЦИИ СИЛЕЗСКОГО УНИВЕРСИТЕТА В Г. КАТОВИЦЕ
В ТЕОЛОГИЧЕСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ СИЛЕЗСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Резюме

В работе рассматривается одна из форм библиотечной дидактики, касающаяся профессиональной практики студентов Института библиотековедения и научной информации Силезского университета в г. Катовице, проходимой в Теологической библиотеке Силезского университета. В Теологической библиотеке организовывается профессиональная практика во время летних каникул, а также межсеместральная практика для студентов стационарной формы обучения, которая проводится постоянно, начиная с 2002 года.

Организация практики опирается на программу из министерства и приспособлена к потребностям вуза и библиотечной подготовки. Эта программа является основанием для разработки подробного плана занятий с разделом на отделения и объем обязанностей сотрудников.

Целью практики является познакомить студентов библиотековедения с будущей профессией благодаря знакомству с организационной структурой библиотеки, рабочим местом и библиотечно-библиографично-информационными действиями. Существенную роль играет также непосредственный контакт с читателями и потребителями информации, который позволяет ориентироваться в читательских интересах и потребностях в сведениях разного рода.

Bogumiła Warząchowska

PROFESSIONAL PRACTICE OF THE STUDENTS
OF THE INSTITUTE OF LIBRARIAN STUDIES
AND SCIENTIFIC INFORMATION AT THE UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
IN A THEOLOGICAL LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF SILESIA

Summary

The work discusses one of the forms of librarian didactics concerning professional practice of the students of the Institute of librarian studies and scientific information at the University of Silesia in Katowice in a theological library of the University of Silesia

The theological library organizes summer professional practice and mid-semester practice for intramural students lasting continuously since 2002. The organization of practice is based on the ministry programme and adjusted to the school and training library needs. The very programme is the basis for the preparation of a detailed plan of classes divided into branches and the scope of workers' duties.

The aim of practice is to familiarize the library science students with the profession to be by means of acquainting them with the organizational structure of the library, work places and library-bibliography-informative duties. An important role is given to a direct contact with readers and information users which allows for examining readers' interests and needs of different types of information.